

Toimittaneet
Mika Huovila – Raimo Lahti – Timo Ojala

Rikostuomion perusteleminen

HELSINGIN HOVIOIKEUS
HELSINKI

copyright: Helsingin hovioikeus ja tekijät

ISBN: 951-53-2785-7 (nid.)

ISBN: 951-53-2786-5 (PDF)

Kannen suunnittelu: Taisto Jantunen

Kannen kuvassa on Walter Runebergin patsas Lex Helsingin hovioikeuden istuntosalien
1-6 odotustilasta

Hakapaino Oy
Helsinki 2005

Esipuhe

Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankkeen suunnittelu aloitettiin vuonna 2002 ja ensimmäinen kurssi järjestettiin professori Raimo Lahden johdolla syksyn 2003 ja kevään 2004 aikana. Nyt kysymyksessä olevan julkaisun kirjoitukset perustuvat laatuhankkeen kolmannen kurssin eli rikostuomion perustelevien -opintojakson tarkastettuihin lopputöihin. Rikostuomion perustelevien -opintojakso pidettiin syksyn 2004 ja kevään 2005 aikana.

Laatuhankkeen organisaatio muodostuu ohjaustyöryhmästä, jonka tehtävänä on koordinoita laatuhankkeen toimintaa ja suunnitella tulevaa toimintaa. Lisäksi jokaista kurssia varten on oma kurssikohtainen suunnittelutyöryhmä, jonka tehtävänä on suunnitella toteutettavan kurssin sisältö, toteuttamistapa ja muutoinkin kurssin käytännön toteuttaminen. Molempiin työryhmiin kuuluvat edustajat oikeustieteellisestä tiedekunnasta, Helsingin hovioikeudesta, yhdestä hovioikeuspiirin kärjäoikeudesta, Valtakunnansyyttäjänvirastosta ja Suomen Asianajaliiton edustaja. Laatuhanke järjestää kaksi yliopistollista kurssia vuodessa. Yksi kurssi kevätkaudella ja yksi syyskaudella. Kurssit ovat olleet viiden opintoviikon laajuisia ja 1.8.2005 lukien tätä vastaavien opintopisteiden laajuisia.

Laatuhanke on järjestänyt kaikkiaan neljä kurssia: Rikosoikeuden uudistuneet yleiset opit, Todistusoikeus, Rikostuomion perustelevien ja Velvoiteoikeus. Lisäksi syksyllä 2005 aloitettiin talousrikosoikeuden opintojakso ja keväällä 2006 on vuorossa insolvenssioikeuden opintojakso. Kunkin kurssin tavoitevahvuus on noin 30 henkilöä. Tähän mennessä kursseille on osallistunut yhteensä 106 eri henkilöä. Vaihtuvuus on ollut laatuhankkeen perustavoitteen mukaisesti ilahduttavan suuri.

Tämä julkaisu sisältää mielenkiintoisia kirjoituksia tuomion perustelemiseen liittyvistä kysymyksistä. Artikkeleiden tieteellisestä tarkastamisesta ovat vastanneet professori Raimo Lahti ja OTT, kärjätuomari Mika Huovila. Tarkastustyön lisäksi Huovila on laatinut perusteellisen johdantoartikkelin teoksen aihepiiriin ja Lahti sitä täydentävän kommenttikirjoituksen. Tästä merkittävästä työpanoksesta haluan lausua heille erityiset kiitokset. Kiitän myös kaikkia muita artikkelien kirjoittajia, joiden kouluttautumisen arvokas tuotos tämän julkaisun välityksellä saatetaan hovioikeuspiirin lainkäyttöhenkilöstön ulottuville ja muutoinkin oikeusyhteisön käyttöön.

Helsingissä, lokakuussa 2005

Lauri Melander

Alkulause

Tämän teoksen kirjoitukset ovat Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan lukuvuonna 2004–2005 järjestämän ja Helsingin hovioikeuspiirin lauluhankkeeseen liittyvän ”Rikostuomion perustelevien” opintojakson tuotteita. Opintojakso oli osa tiedekunnan ammatillisesti painottunutta jatkokoulutusta ja jatkoa Helsingin hovioikeuspiirin lauluhankkeeseen liittyneille aikaisemmille rikosoikeuden yleisiä oppeja ja todistusvoimaa käsitelleille opintojaksoille. Tämän jakson suorittaminen oikeutti osallistujat, jotka olivat kaikki lainkäytön ammattilaisia eli tuomareita, syyttäjiä, asianajajia ja hovioikeudenviskaaleja, lukemaan jakson hyväkseen viiden opintoviikon laajuusena osana oikeustieteen lisensiaatin tai tohtorin tutkintoa.

Rikostuomion perustelevien -opintojakso koostui viidestä kolmen tai neljän tunnin pituisesta luentotilaisuudesta, joita osallistujat seurasivat työpäivän päätteeksi syksyn 2004 pimentyvinä iltoina yliopiston Heimola-talon luentosalissa, sekä kolmesta kirjallisesta kuulustelusta, joiden hyväksyttävä suorittaminen edellytti monipuolista perehtymistä tuomion perustelevien liittyvään pääosin teoreettiseen kirjallisuuteen. Luennoilla käsiteltiin tuomion perustelujen muun muassa oikeuslähdeopin, oikeudellisen argumentaation, todistusteorian ja perustelujen prosessuaalisten laatuvaatimusten näkökulmasta. Viimeisellä luentokerralla 15.10.2004 oikeusneuvos Lauri Lehtimaja luennoi Korkeimman oikeuden perustelukäytännöstä, ja dosentti Juha Raitio luennoi EY-tuomioistuimen perusteluista.

Opintojakson tärkeimpänä elementtinä olivat osallistujien jakson päätteeksi laatimat kirjalliset lopputyöt. Nämä kirjoitukset muodostavat tämän julkaisun pääosan. Lopputöiden aiheiden valinnassa opintojaksolle osallistuneiden omat toiveet otettiin huomioon. Tämän teoksen lukujen otsikoilla ja kirjoitusten järjestyksellä pyritään helpottamaan lukijaa aihepiirin osateemojen haennassa.

Allekirjoittanut OTT, käräjätuomari Mika Huovila on toiminut pääopettajana luennoilla, tarkastanut kirjallisten kuulustelujen vastaukset, lukenut kirjalliset lopputyöt ja antanut niistä palautteen. Hän on lisäksi osallistunut opintojaksolle osallistuneiden kokonaissuorituksen arviointiin ja arvosanan määräämiseen. Tässä teoksessa julkaistaan myös hänen laatimansa kirjoitus ”Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteluissa”, joka pohjautuu 2. ja 17.9.2004 pidettyjen luentojen materiaaliin.

Allekirjoittanut professori Raimo Lahti on oikeustieteellisen tiedekunnan edustajana ollut opintojakson tieteellinen vastuuhenkilö. Hän on lukenut lopputyöt ja antanut niistä palautetta töiden laatijoille. Lisäksi hän on yhdessä OTT Huovilan kanssa arvioinut opintojaksolle osallistuneiden kokonaissuorituksen ja antanut kurssin läpäisemiselle laatu-

arvosanan. Hän on myös laatinut teokseen kirjoituksen ”Rikosoikeudellisesta oikeuslähde- ja lainsoveltamisopista”.

Allekirjoittanut oikeustieteen lisensiaatti Timo Ojala on vastannut lopputöiden painoasuun saattamisesta ja monista käytännön järjestelyihin liittyneistä kysymyksistä. Hän on itse suorittanut opintojakson ja hänen lopputyönsä julkaistaan tässä teoksessa. Paino- ja kirjoitusasun tarkastamisen yhteydessä laadittiin myös teoksen yhteinen oikeustapaushakemisto, joka toivottavasti helpottaa tapausten löytämisessä.

Kirjallisista töistä annetulla palautteella ja niiden perusteella tapahtuneella töiden muokkauksella on pyritty parantamaan kirjoitusten tasoa ottaen erityisesti huomioon ne vaatimukset, jotka tieteelliselle kirjoittamiselle jatkokoulutuksessa asetetaan. Kuitenkin jokainen kirjoittaja vastaa tässäkin julkaisussa itse lopputuloksesta ja esittämistään kannanotoista.

Tuomion perustelemisen on kestoaihe, joka näyttää aika ajoin – arvioitaessa vuosikymmenten ja jopa useamman sadan vuoden perspektiivissä – nousevan huomion kohteeksi esimerkiksi oikeustieteellisessä keskustelussa ja nykyään myös julkisessa sanassa. Perustelemisen ihanteet ja perustelemiseen kohdistuvan kritiikin sisältö näyttävät vaihtelevan suurestikin ajasta ja esittäjästä riippuen. Osaltaan tämä johtunee siitä, että perustelemista voidaan lähestyä hyvin erilaisista oikeudellisista ja käytännöllisistä näkökulmista. Tätä perustelemisen monimuotoisuutta ilmentänevät myös tämän julkaisun kirjoitukset, jotka valottavat rikostuomion perustelemista laaja-alaisesti eri oikeudenalojen rajat ylittäen.

Helsingissä ja Savonlinnassa, lokakuussa 2005

Mika Huovila

Raimo Lahti

Timo Ojala